

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

-REZUMAT-

Conducător de doctorat:

Pr. Prof. Univ. dr. Ștefan FLOREA

Autor:

Pr. drd. Andrei Alexandru GRIGORESCU

Alba Iulia

2024

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA “1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE

**RAPORTAREA SOCIETĂȚII SECULARIZATE
LA VALORILE MORALE. CRIZA MORALĂ**

Conducător de doctorat:

Pr. Prof. Univ. dr. Ștefan FLOREA

Autor:

Pr. drd. Andrei Alexandru Grigorescu

Alba Iulia

2024

CUPRINS

Capitolul I.....	5
Introducere.....	5
1.1 Contextul general al tezei.....	7
1.2 Problema de cercetare și importanța acesteia.....	9
1.3 Scopul și obiectivele tezei.....	15
1.4 Metodologia cercetării.....	17
Capitolul II.....	21
Secularizarea și transformările societății moderne și contemporane.....	21
2.1 Definiția secularizării.....	21
2.2 Istoricul secularizării în societate.....	26
2.3 Impactul secularizării asupra valorilor și moralei.....	39
2.4 Problemele morale ale societății secularizate.....	43
2.4.1 Relativismul moral.....	43
2.4.2 Autonomia excesivă.....	48
2.4.3 Dezumanizarea și alienarea.....	60
Capitolul III.....	66
Raportarea societății secularizate la valorile morale: Tendințe și provocări.....	66
3.1 Analiza transformărilor sociale și culturale care au influențat raportarea la valorile morale și criza morală.....	66
3.1.1 Schimbările demografice și diversitatea culturală.....	70
3.1.2 Avansul tehnologic și influența mediului digital.....	76
3.1.3 Globalizarea și mobilitatea socială.....	101
3.2 Tendințe actuale în raportarea societății secularizate la valorile morale.....	112
3.2.1 Individualismul și subiectivismul moral.....	112
3.2.2 Rolul instituțiilor sociale în formarea valorilor morale.....	121
3.2.3 Efectele secularizării asupra sistemelor de etică aplicată.....	127
Capitolul IV.....	134
Analiza crizei morale în societatea secularizată.....	134
4.1 Manifestările crizei morale.....	134
4.1.1 Creșterea actelor de corupție.....	137
4.1.2 Declinul valorilor morale tradiționale.....	140
4.1.3 Dezvoltarea comportamentelor antisociale.....	147
4.1.4 Iluzia falsei libertăți.....	153
4.2 Cauzele crizei morale în societatea secularizată.....	160
4.2.1 Lipsa fundamentelor morale.....	167

4.2.2 Reducționismul etic.....	175
4.2.3 Neglijarea dimensiunii spirituale.....	179
4.3 Efectele crizei morale asupra persoanei și societății.....	183
4.3.1 Pierderea sensului și scopului în viață.....	183
4.3.2 Dezintegrarea comunităților și alienarea socială.....	186
4.3.3 Relativismul moral și subminarea unui sistem de valori comune.....	190
4.3.4 Conflictul între valorile religioase și valorile secularizate.....	194
Capitolul V.....	202
Soluții teologice pentru criza morală din societatea secularizată.....	202
5.1. Identificarea provocărilor și problemelor asociate raportării la valorile morale într-o societate secularizată.....	204
5.2 Redescoperirea valorilor religioase și spirituale.....	217
5.2.1 Importanța credinței și spiritualității în viața morală.....	217
5.2.2 Rolul comunităților religioase în promovarea valorilor morale.....	232
5.2.3 Spiritul de sacrificiu și morala creștină.....	240
5.3 Dialogul interreligios.....	251
Capitolul VI	262
Concluzii.....	262
6.1 Reafirmarea problemei și obiectivelor tezei.....	262
6.2 Sintetizarea principalelor concluzii.....	263
6.3 Direcții pentru cercetări viitoare.....	268
BIBLIOGRAFIE.	270

Structura acestei lucrări este concepută pentru a oferi o abordare cuprinzătoare și sistematică a modului în care societatea secularizată se raportează la valorile morale, explorând criza morală contemporană și propunând soluții teologice.

Capitolul I prezintă un cadru general asupra tezei, incluzând aspectele metodologice precum introducerea, contextul general al tezei, problema de cercetare, importanța și relevanța temei, scopul și obiectivele lucrării, metodologia adoptată și structura tezei. Acest capitol servește ca fundament pentru întreaga cercetare, stabilind premisele și direcțiile de investigație.

Scopul cercetării este să exploreze și să clarifice modul în care procesul de secularizare afectează relația cu valorile morale în societatea contemporană, propunând în același timp soluții teologice și morale pentru a aborda această criză emergentă. Totodată, cercetarea își propune să analizeze cum își folosesc oamenii libertatea personală și colectivă pentru a menține și promova valorile morale tradiționale în contextul provocărilor societății actuale.

Capitolul II, intitulat „**Secularizarea și transformările societății moderne și contemporane**”, prezintă o examinare detaliată a fenomenului secularizării și a impactului său asupra principiilor morale ale societății, începând cu modernitatea și până în contemporaneitate, evidențiind problemele morale care survin în urma acesteia. Această secțiune este esențială pentru înțelegerea istoricului secularizării și a contextului în care se desfășoară societatea și se raportează la valorile morale, totodată pentru fundamentarea ulterioară a cercetării.

Începând cu **“2.1 Definiția secularizării”**, acest subcapitol urmărește să ofere o clarificare conceptuală a termenului de secularizare. Se va examina evoluția înțelesului acestuia în timp și a modului în care diferitele contexte culturale și istorice au influențat percepția asupra secularizării. Se definește termenul "secularizare" atât din punct de vedere etimologic cât și al sensului pe care îl deservește. În următorul subcapitol, **“2.2 Istoricul secularizării în societate”**, se face un periplu de la zorii secularizării și până în prezent, ajungându-se la concluzia că în Evul Mediu, Biserica Catolică este cea care monopolizează toate sferele vieții, iar frica de iad constituie, "pedagogul" principal de pastorației.

Astfel, apare secularizarea ca o refulare a societății împotriva presiunii exercitate de Biserică. Ulterior perioada Renașterii și Reforma pecetluind ruptura definitivă între societate și instituția Bisericii, în societate desfășurându-se un anticlericalism declarat. Iluminismul sau epoca rațiunii, alături de progresul tehnologic și științific își aduc aportul asupra expansiunii secularizării, impulsionată, mai târziu și de părintele postmodernismului, Nietzsche, care în sec. al XIX-lea propovăduiește teoria "morții lui Dumnezeu", aceasta afirmație nefiind o constatare, ci o opțiune (Henri de Lubac), care a stat la baza dezvoltării nihilismului. Ulterior în secolul al

XX-lea odată cu ideologiile ateiste promovate de regimurile comuniste, morala creștină fiind interpretată ca o suprastructură ideologică a Bisericii.

Mai departe, **“2.3 Impactul secularizării asupra valorilor și moralei”**, investighează consecințele secularizării asupra sistemelor de valori morale. Aici, analiza se axează pe modul în care schimbarea paradigmei de la o autoritate religioasă la una seculară a reconfigurat normele etice și comportamentul moral. Se examinează, de asemenea, cum această tranziție a influențat percepția individuală și colectivă asupra moralității, dreptății și binele comun.

Secularizare exercită un impact negativ asupra valorilor morale evidențiind o retragere din sfera spiritualității și o separare de principiile transcendente, preferând o perspectivă reduționistă asupra existenței. Sub influența acestor schimbări, apar anumite probleme morale ale societății secularizate precum: relativismul moral, autonomia excesivă, dezumanizarea și alienarea, probleme ce sunt aprofundate în secțiunea **“2.4 Problemele morale ale societății secularizate”**, ce examinează provocările specifice cu care se confruntă societatea în urma secularizării.

Această tendință, caracteristică postmodernismului, sugerează abandonarea principiilor universale și obiective, susținând că toate perspectivele subiective despre bine și adevăr ar trebui considerate egale, ceea ce duce la erodarea sistemului moral tradițional bazat pe valori ancestrale, făcând ca totul să devină relativ. Este ceea ce Jürgen Habermas dezvoltă ca fiind teoria adevărului consensual în care adevărul este rezultatul unui consens între membrii comunității, și nu unul absolut transcendent.

Odată cu era Iluminismului și îndepărtarea treptată de Dumnezeu, omul secularizat a căutat să-și redefinească raționalitatea prin tehnologie, adoptând principiul lui Protagoras conform căruia omul este "măsura tuturor lucrurilor". Aceasta a dus la o nouă concepție de autonomie, accentuând o libertate nelimitată de constrângeri și văzând relația cu Dumnezeu în termeni de cauzalitate, ceea ce a condus la marginalizarea divinității din creație. S-a produs astfel o schimbare fundamentală, de la o perspectivă teocentrică la una antropocentrică, ceea ce a generat individualismul ca "produs" al secularizării, ajutat și de o interpretare autonomă a progresului.

Analiza relației dintre secularism și creștinism făcută de părintele Alexander Schmemmann și teologul protestant Friedrich Gogarten oferă o interpretare provocatoare a interacțiunii dintre aceste două curente. Ei propun ideea că secularizarea poate fi văzută ca un produs sau chiar o extensie a creștinismului, ilustrând o dinamică complexă între progresul spiritual și cel societal al umanității. Pr. Schmemmann descrie secularismul ca fiind un "copil vitreg" al creștinismului, sugerând că, deși a evoluat din creștinism, s-a îndepărtat de principiile

și învățăturile sale esențiale. În mod similar, Gogarten susține că secularizarea este o evoluție naturală a creștinismului, care eliberează omul de constrângerile lumii, subliniind credința creștină în autonomia și demnitatea umană în fața creației. Această eliberare și recunoaștere a autonomiei umane, potrivit acestuia, au jucat un rol fundamental în dezvoltarea secularismului, subliniind interacțiunea complexă dintre credință, libertatea individuală și evoluția societății.

De asemenea, se ajunge la concluzia că **secularizarea** prin modul în care aceasta reflectă schimbări în gândirea și atitudinea umană este **un fenomen psihologic și cultural, nu unul ontologic**. Această perspectivă subliniază că Dumnezeu rămâne prezent în creație, schimbarea constând în modul în care oamenii percep și recunosc această prezență. Astfel, secularizarea nu afectează realitatea prezenței lui Dumnezeu, ci influențează cum aleg oamenii să înțeleagă și să interacționeze cu ea. Prin urmare, secularizarea poate fi văzută ca o retragere conștientă a societății de la dimensiunea sa spirituală și divină, ilustrând o schimbare în valorile morale, prioritățile și interpretările umane.

Capitolul III, intitulat „**Raportarea societății secularizate la valorile morale: Tendințe și provocări**” este structurat în două registre principale, abordând minuțios atât *analiza transformărilor sociale și culturale* ce au influențat raportarea la schimbările morale generând criza morală, cât și *tendințele actuale în modul de raportare al societății secularizate la această criză*.

Acest capitol se deschide cu o explorare a impactului pe care schimbările demografice, inclusiv diversitatea culturală crescută și modificările în structura populației, îl au asupra sistemelor de valori morale. Prin această analiză, se încearcă identificarea modului în care pluralitatea culturală și interacțiunile dintre diferitele grupuri sociale pot duce atât la conflicte valorice, cât și la oportunități pentru dialog și înțelegere reciprocă.

Societatea contemporană se confruntă cu transformări ample ce pun sub semnul întrebării și chiar atacă fundamentul valorilor morale tradiționale. Rémi Brague subliniază o schimbare semnificativă în percepția termenului "Europa", care nu mai este considerat doar un referent geografic, ci capătă semnificația unui înlocuitor al creștinătății. În această lumină, conceptul de "Europa modernă" este perceput ca fiind redundant sau chiar un pleonasm, reflectând schimbările profunde în identitatea și auto-înțelegerea europeană din perspectiva relației cu moștenirea sa creștină.

Transformările demografice și diversitatea culturală crescândă, intensificate de revoluția industrială și progresele tehnologice, au accelerat tendințele de secularizare și au remodelat profund raportarea societății la valorile morale. Urbanizarea masivă a mutat populațiile din mediile lor tradiționale, slăbind legăturile cu patrimoniul cultural și valorile

ancestrale, ceea ce a facilitat o detașare de principiile care ghidau gândirea și evoluțiile istorice ale comunităților. Aceste schimbări au favorizat apariția unui tip de individ cosmopolit, predispus să renunțe la valorile fundamentale și să adopte, fără un discernământ critic, pseudovalorile promovate de cultura predominantă.

În continuare, se acordă o atenție specială **avansului tehnologic și influenței mediului digital** asupra valorilor morale. Se investighează cum noile tehnologii, mediul digital și fluxul constant de informații afectează modul în care persoanele înțeleg moralitatea, precum și impactul acestora asupra formării identității morale și a comportamentelor etice într-un mediu virtual în expansiune.

Progresul tehnologic joacă un rol crucial în transformările contemporane, schimbând radical modul în care privim și utilizăm tehnologia. În timp ce în secolul al XVII-lea, Descartes percepea tehnica ca pe un mijloc prin care omenirea poate stăpâni natura, viziunea asupra tehnologiei se schimbă și se nuanțează semnificativ în secolele al XX-lea și al XXI-lea. Gânditori precum Martin Heidegger, Neil Postman, Marshall McLuhan și Jacques Ellul emit avertismente cu privire la presupusa neutralitate a tehnicii, subliniind un paradox esențial: cu cât ne străduim mai mult să dominăm tehnologia, cu atât mai mult ajungem să fim dominați de ea. Această perspectivă critică reflectă preocuparea crescândă pentru modul în care tehnologia influențează societatea și valorile umane, departe de o simplă instrumentalizare a naturii.

Analiza se extinde apoi spre globalizare și mobilitatea socială, examinând cum aceste fenomene contribuie la redefinirea comunității și a simțului de apartenență, influențând în același timp normele morale și valorile partajate. Se explorează modul în care interconectivitatea globală și mobilitatea crescută a populației aduc provocări și creează noi contexte pentru exercitarea libertății morale și pentru menținerea normalității tradiționale în fața presiunilor societale.

În contextul globalizării, domeniile economic și tehnologic domină și modelează autoritar celelalte sfere ale vieții - politică, socială, culturală și religioasă - care experimentează un regres. Globalizarea este identificată ca o ruptură profundă față de structurile valorice tradiționale, conducând la consecințe precum pierderea individualității, standardizarea culturilor tradiționale, diminuarea caracterului distinct al spiritualității creștine, și o slăbire a conștiinței responsabilității eshatologice, atât la nivel personal, cât și al comunităților.

În cel de-al doilea registru al capitolului, se abordează tendințele actuale în raportarea la valorile morale, evidențiind modul în care **individualismul și subiectivismul moral**, precum și **rolul instituțiilor sociale în formarea valorilor morale**, reflectă complexitatea și diversitatea contextului moral contemporan. Se subliniază faptul că aspirațiile nerealiste ale

Iluminismului dovedesc că rațiunea e incapabilă să-L înlocuiască pe Dumnezeu. Astfel că în societate are loc erodarea valorilor tradiționale, pe fondul **individualismului** ajuns la cote alarmante, ceea ce generează o îndepărtare a omului de instituțiile religioase, o relativizare a învățăturilor de credință și apariția unui amestec divers de ideologii, filosofii și noi curente religioase.

Secularizarea a influențat modul în care este percepută morala, încurajând o abordare relativă și rațională, ce s-a orientat spre o evaluare critică, suport științific și raționament logic, îndepărtându-se astfel de o fundamentare a principiilor religioase. Acest proces a promovat o viziune în care interpretările și justificările morale sunt înțelese și evaluate prin prisma rațiunii, decât a credinței.

În încheiere, se trasează **efectele secularizării asupra sistemelor de etică aplicată**, cu o privire specială asupra modului în care noile dileme morale – generate de avansurile științifice, schimbările climatice globale, și problemele de justiție socială – sunt abordate într-o societate care valorizează tot mai mult autonomia individuală și relativismul moral.

Capitolul IV, denumit „Analiza crizei morale în societatea secularizată”, constituie o parte deosebit de importantă a cercetării, oferind o analiză detaliată a manifestărilor, cauzelor și consecințelor crizei morale asupra sistemului de valori. Această secțiune este esențială pentru înțelegerea profundă a dinamicii actuale între societatea secularizată și valorile morale, reflectând asupra consecințelor pe termen lung ale acestor transformări.

Capitolul își propune să clarifice conceptul de "criză", concluzionând că face referire la un aspect al judecății, în sensul unei evaluări critice și corecte, așa cum indică Pr. Ștefan Florea. Se evidențiază că această criza morală este impulsionată de avansul tehnico-științific, care perturbă nu doar diverse aspecte ale vieții cotidiene, ci și conștiința colectivă, conducând societatea la ceea ce Jean-Claude Larchet, denumește cu termenul de "pusilanimitate" (slăbiciune morală).

Capitolul se deschide cu o detaliere a manifestărilor crizei morale, începând cu **creșterea actelor de corupție** care evidențiază slăbirea integrității morale la nivelul structurilor de putere și administrație. Aceasta este urmată de o analiză a **declinului valorilor morale tradiționale**, ilustrând cum schimbările în percepția colectivă asupra moralității afectează normele sociale acceptate. De asemenea, se discută despre dezvoltarea **comportamentelor antisociale** și despre cum acestea reflectă o ruptură între persoană și comunitatea mai largă, subminând coeziunea și solidaritatea socială. Capitolul abordează și conceptul de **iluzie a falsei libertăți**, unde libertatea, lipsită de un cadru moral clar, duce la confuzie și la un sens pierdut al direcției morale.

Ceea ce criza morală generează asupra persoanelor din societatea contemporană este pe de-o parte o criză a temporalității, omul de astăzi se mulțumește cu o prezență latentă, fără speranțe eshatologice, iar pe de altă parte încurajează diminuarea religiozității, prin accentul pus pe propria persoană, în detrimentul rolului lui Dumnezeu. Valorile societății actuale se schimbă, având loc declinul și totodată relativizarea valorilor morale tradiționale, acestea fiind înlocuite cu "convenții flexibile" (Jaques Ellul), supuse acceptării sau respingerii individuale, după bunul plac. În cadrul acestei societăți, morala creștină este surclasată de așa-zisa "morală independentă" (Gilles Lipovetsky), unde viața morală este separată de viața religioasă. Prin diminuarea încrederii în valorile tradiționale, se creează omul recent, postmodern, golit de dimensiunea transcendentă și de identitate, ce se îndepărtează de valorile creștine ce îi oferă acestuia adevărata importanță, prin însăși fundamentul lor, și anume, revelația divină (John Brack). Această îndepărtare de valorile tradiționale a fost numită drept "marea ruptură" (Francis Fukuyama), ce poate fi refăcută doar prin "autenticitatea vieții religioase" (Anastasios Yannoulatos) și "contactul cu spiritul tradițional" (René Guénon), într-o stare de experimentare a vieții în Hristos (Sf. Nicolae Cabasila), având ca țel desăvârșirea spirituală ce poate fi atinsă prin, cu și în Hristos (Pr. Dumitru Stăniloae).

Într-un astfel de cadru moral, unde virtuțile sunt situate în sfera relicvelor culturale și religioase, iar importanța acestora diminuată, nu întârzie să se dezvolte comportamentele antisociale. Ortodoxia, prin chemarea la a participa în "dialogul etern al iubirii" alături de Sfânta Treime (Pr. Dumitru Stăniloae), subliniază valoarea distinctă a fiecărei persoane. Comportamentele antisociale îndreptate împotriva celorlalți, sugerează lipsa unui cadru moral solid și au efecte concrete, afectând în mod profund demnitatea și libertatea persoanei, influențând atât gândirea cât și modul de a trăi împreună în societate.

Pentru a reuși să ajungă la adevărata împlinire omul are nevoie de "cele două aripi, harul și libertatea" (Sf. Maxim Mărturisitorul), însă o libertate înțeleasă în Dumnezeu, acolo unde omul este cu adevărat om (Olivier Clément). Creștinul poate accesa adevărata libertate doar prin apropiere de El, ascultarea de Dumnezeu fiind, în esență, o acceptare a libertății (Georgios Mantzaridis). Paradoxal, criza morală din societate este tocmai o criză a libertății (Pr. Ștefan Florea), deoarece observăm astăzi o promovare excesivă și agresivă a libertății persoanele, prin accesul nelimitat la beneficiile tehnologiei (Chantal Delsol), însă este o "libertate libertară" (Olivier Clément), o libertate înțeleasă fără prezența lui Dumnezeu, refuzând orice formă de constrângere.

De menționat faptul că nu puteam discuta de criza societății, fără a sublinia criza Bisericii, deoarece acestea nu se pot disocia (Cardinal Cristoph von Schonborn). Criză morală

este în primul rând criza Bisericii, retrăind asemenea perioadei Evului Mediu, un sentiment de anticlericalism, bazat pe propriile erori. Noțiunea de Biserică este asociată și confundată cu ierarhia eclezială, iar în acest sens tragem un semnal de alarmă asupra lipsei unui cadru moral solid al unora dintre membrii Bisericii, care unori poate conduce la săvârșirea anumitor fapte imorale, printre care și corupția, însă, se remarcă acțiunea promptă și proactivă a Cancelariei Sfântului Sinod, visavis de aceste fapte.

În interiorul Bisericii criza morală se manifestă în mod diferit, una dintre înfățișări purtând-o criza vocațională. Fenomenul de secularizare prezent chiar și în sânul Bisericii nu trebuie văzut ca o particularitate a domeniului laic, ci mai degrabă, ea reflectă o schimbare în cadrul Bisericii însăși, caracterizată prin introducerea duhului lumii în sânul Bisericii. Trebuie să recunoaștem faptul că în occident Biserica însăși contribuie la expansiunea secularizării, pe de-o parte prin abuzurile întâlnite, iar pe de altă parte prin propovăduirea unei teologii influențate de Aristotel sau Platon, unde lipsea esența personalistă a revelației biblice, observând chiar adaptarea mesajului scripturistic la preferințele și comoditatea credincioșilor secularizați.

Analiza **cauzelor crizei morale (4.2 Cauzele crizei morale în societatea secularizată**) evidențiază **absența unui fundament moral solid**, ceea ce duce la o redefinire a omului modern prin propriile sale interpretări ale realității. Această abordare generează o lume fragmentată și lipsită de coerență din punct de vedere teologic, așa cum subliniază Vladimir Lossky. Influențat de umanismul modern, care adesea pune omul într-o poziție de superioritate față de divinitate (Paul Valadier) omul contemporan tinde să interpreteze funcțiile biologice printr-o lentilă pur instinctuală (Pr. Jean Boboc). Această perspectivă contribuie la distanțarea și mai mare de principiile morale tradiționale, agravând criza morală în societate.

O altă cauză analizată este **reducționismul etic**, care contribuie la o abordare superficială și la erodarea valorilor morale de bază. Societatea contemporană se confruntă cu o pierdere a înțelegerii coezive a moralei, în mare măsură din cauza tendințelor de simplificare excesivă a abordărilor morale (Alasdair MacIntyre). Printre autorii care au o atitudine ostilă față de reducționism, chiar criticându-l, amintim pe Paul Tillich, Christian Smith sau Charles Taylor.

Ultimul aspect analizat în cadrul cauzelor crizei morale este **neglijarea dimensiunii spirituale**, care duce la o înstrăinare profundă de Dumnezeu și o indiferență marcantă față de aspectele spirituale ale existenței. Ieromonahul Serafim Rose evidențiază pierderea de către omul contemporan a conștientizării stării sale originare, nealterate de păcat. Această pierdere este accentuată de influențele societale, care adesea promovează stări de anxietate și nefericire

(Virgil Gheorghiu), pierzând conștiința celor două împărății: cea vremelnică și cea veșnică (Arh. Sofronie), ceea ce duce la o incapacitate de a găsi un sens al morții, deoarece omul nu mai este capabil să permită intervenția veșniciei în propria viață.

În final, capitolul explorează **4.3 Efectele crizei morale asupra persoanei și societății**. Se discută despre pierderea sensului și scopului în viață ca rezultat direct al unei crize morale profunde, care lasă omul într-o stare de dezorientare și lipsă de împlinire. *Dezintegrarea comunităților și alienarea socială* sunt examinate ca fenomene care erodează legăturile interumane și solidaritatea, în timp ce *relativismul moral și subminarea unui sistem de valori comune* reflectă fragmentarea și polarizarea societății. Conflictul între valorile religioase și valorile secularizate ilustrează tensiunile existente între diferite perspective morale, evidențiind provocările de a naviga diversitatea valorică într-o lume tot mai pluralistă.

În ciuda faptului că omul este ontologic o ființă morală (Pr. Ștefan Florea), totuși morala creștină pare pentru omul postmodern ca fiind intangibilă (H. Tristram Engelhardt), astfel că Arh. Ioan Ică Jr. investighează studiul antropologic al ultimilor două secole, constatând o "demisie de la umanitate", iar Arhiepiscopul Anastasios Yannoulatos, remarcă că influențati de mentalitatea Apusului oamenii s-au transformat în mase, cultivând un individualism excesiv.

În contextul lucrării, acest capitol stă la baza înțelegerii complexității și gravității situației prezente, oferind fundamentul necesar pentru discuția soluțiilor teologice abordate în capitolul următor.

Capitolul V, intitulat „**Soluții teologice pentru criza morală în societatea secularizată**”, totodată ultimul capitol al cercetării, marchează un moment esențial, orientând discuția de la diagnosticarea problemei către explorarea unor răspunsuri concrete și constructive. Această parte, se focalizează pe identificarea și dezvoltarea de strategii teologice destinate să contracareze efectele crizei morale asociate cu secularizarea, prezentând o perspectivă teologică pentru o reînnoire morală a societății.

Începând cu o analiză a provocărilor și problemelor asociate raportării la valorile morale, capitolul pune în evidență complexitatea situației actuale și nevoia acută de direcții noi în gândirea morală și etică, subliniind reînnoirea la duhul și starea Sfinților Părinți. Este subliniată importanța unei abordări care să integreze înțelepciunea tradițiilor religioase cu nevoile și realitățile contemporane, în vederea reafirmării rolului esențial al valorilor spirituale și morale în viața comunităților.

În contextul actual, marcat de controlul tehnologiei digitale și de presiunile secularizării, comunitatea creștină întâmpină dileme morale și spirituale inedite, considerate provocări semnificative. Există o înclinare a societății de a-și plasa speranțele în salvarea prin

tehnologie, datorită progreselor tehnologice impresionante observate în ultima perioadă. Această tendință subliniază o schimbare semnificativă în direcția în care se îndreaptă valorile și credințele colective, marcând un punct de inflexiune în modul în care tehnologia și spiritualitatea sunt percepute și integrate în viața cotidiană.

Cercetarea îndeamnă la echilibru și prudență în folosirea tehnologiei, în special a celor disruptive, care transformă fundamental valorile morale tradiționale și sistemele de convingeri. Problema atribuirii responsabilității morale pentru erori sau daune provocate de tehnologiile autonome, precum mașinile fără șofer sau roboți, constituie un punct sensibil atât moral, cât și juridic. Contribuțiile lui Marshal McLuhan și Neil Postman la fondarea „ecologiei media”, o disciplină ce studiază influența tehnologiei asupra culturilor, sunt remarcabile. În fața tulburărilor aduse de inovațiile tehnologice, inclusiv la nivel spiritual, lucrarea prezintă strategii spirituale propuse pentru ieșirea din criză. Se propune, de asemenea, crearea Comisiilor de Etică Digitală Ortodoxă, menite să evalueze consecințele și totodată să creeze un cadru de referință moral pentru folosirea tehnologiei digitale, prin prisma valorilor ortodoxe.

Următoarea secțiune a capitolului este dedicată **redescoperirii valorilor religioase și spirituale** ca fundament pentru o morală robustă și profund umană. Prin analiza și interpretarea învățăturilor și principiilor teologice fundamentale, se caută modalități prin care credința și spiritualitatea pot răspunde nevoilor morale ale omului contemporan. Se pune accent pe importanța credinței și a rugăciunii în cultivarea comuniunii, responsabilității și a unui sens profund al comunității, subliniindu-se rolul central al comunităților religioase în promovarea și susținerea acestor valori.

Perioada de criză este văzută ca un moment esențial pentru o transformare spirituală profundă, prin renunțarea la "omul vechi" și adoptarea "omului nou", subliniindu-se importanța credinței și a spiritualității în depășirea crizei morale. *Reîntoarcerea sinceră către Dumnezeu* este prezentată ca soluție eficientă pentru depășirea crizei existențiale și redescoperirea sensului vieții, accentuând rolul esențial al credinței în viața creștină și accesul la comuniunea cu Dumnezeu prin rugăciune. *Reconectarea la spiritualitate* pentru depășirea crizei morale implică o reîntoarcere autentică la valorile transcendente și învățăturile tradiționale ale Sfinților Părinți, însă nu rațional, ci o reîntoarcere în duhul și maniera acestora. Joseph Ratzinger evidențiază importanța *smereniei Întrupării* și a valorilor fundamentale umane, oferind o nouă viziune asupra Întrupării, definind-o ca "metanarațiune mântuitoare". Totodată, subliniază rolul crucial al smereniei și credinței în navigarea complexității postmodernismului și a lumii contemporane.

Henri de Lubac subliniază necesitatea păstrării unei credințe creștine autentice și avertizează asupra pericolelor căutării soluțiilor în afara tradiției creștine sau înlocuirii creștinismului autentic cu versiuni bazate pe forță și constrângere, ceea ce ar agrava problemele existente. Se propune ca și soluție *o revenire la autenticitatea și rădăcinile creștine pentru revitalizarea credinței*, susținându-se ideea conform căreia creștinismul ar trebui să se concentreze pe transformarea spirituală în iubire, extinzând expresia vieții creștine dincolo de dimensiunea spirituală și ascetică, pentru a include și angajamentul social.

Analiza subliniază **rolul esențial al comunităților religioase** în promovarea valorilor morale, evidențiind **importanța spiritului de sacrificiu** și necesitatea ca teologia și Biserica să rămână angajate și relevante în fața provocărilor moderne. Se insistă pe urmarea exemplului Sfinților Părinți pentru o credință vie, precum și pe *importanța experienței Crucii*, a suferinței asumate cu încredere în Hristos, ca mijloc de aprofundare a conexiunii cu Dumnezeu. Hans Von Balthasar accentuează misterul dragostei divine ca fundament al relației dintre Dumnezeu și om, iar Părintele Serafim Rose vorbește despre atingerea înțelegerii profunde prin experiența trăită a prezenței divine, nu doar în mod teoretic, ci și duhovnicesc.

Esența vieții creștine transcende limitările sale spirituale și ascetice, astfel, se evidențiază necesitatea unei extinderi a acesteia în domeniul social. Prin participarea activă în comunitate și aplicarea principiilor creștine în relațiile sociale, avem oportunitatea de a contribui la aprofundarea înțelegerii valorilor morale creștine, demonstrând astfel relevanța și impactul credinței în lumea contemporană.

În contextul contemporan, teologia este chemată să adopte o postură provocatoare față de o lume percepută ca irațională și lipsită de sens, subliniind necesitatea redescoperirii valorilor religioase și spirituale ca răspuns esențial la criza morală. Înfruntarea acestei crize presupune o înțelegere aprofundată a credinței și o participare activă la viața liturgică a Bisericii, evidențiind continuitatea cu Duhul Sfinților Părinți și recunoașterea apartenenței la o tradiție vie. Se recomandă ca societatea și Biserica să fie interconectate, cu un apel comun la conștientizare asupra scopurilor divine. Viața morală și autenticitatea credinței implică o dimensiune ontologică a jertfei, integrată în natura umană, și *o revenire la fundamentul creștin al culturii Cuvântului și al Liturghiei* (Albert Borgmann), pentru redescoperirea autenticității și profunzimii relațiilor umane .

În final, capitolul abordează tema **dialogului interreligios** ca modalitate de consolidare a unei atitudini globale în fața provocărilor morale. În întâlnirile cu diferite sisteme de gândire, creștinismul ortodox se bazează pe evenimentul Întrupării, perceput nu numai ca piatra de temelie a propriei credințe, dar și ca o manifestare a iubirii divine ce depășește diferențele

culturale sau religioase. Acesta evidențiază importanța fundamentală a Întrupării pentru promovarea unor valori morale comune tuturor. În contextul actual, caracterizat de diversitate și schimbare, Bisericile Ortodoxe trebuie să fie implicate direct în dialogul interreligios, subliniind necesitatea unei conviețuiri armonioase și a efortului comun în rezolvarea problemelor majore ale umanității, precum dreptatea și pacea, punând astfel în lumină două imperative critice: necesitatea toleranței și a înțelegerii trans-culturale, precum și abordarea colectivă a provocărilor care nu cunosc frontiere religioase.

Astfel, Capitolul 5 propune o viziune integrată și creștină asupra modului în care teologia și spiritualitatea pot oferi răspunsuri viabile la criza morală a societății contemporane, reiterând credința în capacitatea omenirii de a regăsi un teren comun moral în fața provocărilor epocii secularizate.

Capitolul 6, ne pune înaintea **Concluziile** acestei cercetări unde, adună și sintetizează toate firele narrative și analizele anterioare, oferind o privire de ansamblu asupra întregii cercetări și subliniind principalele sale contribuții și descoperiri. Acest capitol reprezintă o reflecție finală asupra cercetării, punctând reafirmarea problemei, obiectivelor tezei, și subliniind modul în care cercetarea și-a atins scopurile prin analiza efectuată în capitolele anterioare.

Începe prin a reafirma problema de cercetare și importanța acesteia în contextul societății secularizate contemporane, reiterând provocările complexe legate de raportarea la valorile morale. Se reamintește despre intenția inițială a lucrării de a explora și de a înțelege mai bine modul în care secularizarea influențează sistemul valorilor morale și cum comunitățile religioase și societatea în general pot răspunde la aceste provocări.

Apoi, capitolul trece la sintetizarea principalelor concluzii obținute în urma cercetării, evidențiind contribuțiile teoretice și practice ale tezei. Se discută despre modul în care analiza a relevat impactul secularizării asupra moralei societății, despre provocările identificate în menținerea și promovarea valorilor morale tradiționale într-un context secularizat, și despre soluțiile teologico-morale propuse pentru a contracara efectele negative ale acestui fenomen.

Capitolul se încheie cu o secțiune dedicată direcțiilor viitoare de cercetare, oferind sugestii pentru studii ulterioare care pot extinde sau aprofunda unele dintre aspectele abordate.

Astfel, Capitolul 6 încheie teza cu o notă de reflecție și anticipație, îndemnând la o continuă angajare intelectuală și practică în abordarea întrebărilor morale urgente cu care se confruntă lumea contemporană.

BIBLIOGRAFIE

A. IZVOARE

SURSE

1. *** *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, (București: Editura IBMBOR, 2005).
2. ACHIMESCU, Nicolae, *Familia creștină între tradiție și modernitate. Considerații teologico-sociologice*, în vol. „Familia creștină azi”, Iași, Edit. Trinitas, 1995.
3. ACHIMESCU, Nicolae, *Religie, modernitate și postmodernitate*, București, Edit. Trinitas a Patriarhiei Române, 2013.
4. ACHIMESCU, Nicolae, *Religii în dialog*, Iași, Edit. Trinitas, 2006.
5. ANDERSON, Ray S., *On Being Human: Essays in Theological Anthropology*, Grand Rapids: 2 Eerdmans, 1982.
6. ARION, Alexandru, *Întâlniri cu realitatea – repere pentru dialogul contemporan dintre teologie și cultură*, Târgoviște, Edit. Cetatea de Scaun, 2017.
7. Fericitul AUGUSTIN, Colecția “Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 13, traducere de Corneliu POP, București, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2014.
8. BALTHASAR, Hans Urs von, *Iubirea, formă a revelației*, Târgu-Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2005.
9. BARI, Ioan, *Globalizarea și probleme globale*, București, Edit. Economică, 2001.
10. BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic de Constantinopol, *Biserica și problemele lumii de azi, vocația universală a ortodoxiei*, Iași, Edit. Trinitas, 1997.
11. BAUMAN, Zygmunt, *Comunitatea*, traducere de Aurelian ARDELEANU, Filipeștii de Târg, Edit. Antet, 2001.
12. BAUMAN, Zygmunt, *Etica postmodernă*, Timișoara, Edit. Amarcord, 2000.
13. BAUMAN, Zygmunt, *Globalizarea și efectele ei sociale*, traducere de Marius CONCEATU, București, Edit. Antet, 2005.
14. BAUMAN, Zygmunt, MAY, Tim, *Gândirea sociologică*, București, Edit. Humanitas, 2008.
15. BĂBAN, Adriana, *Consiliere educațională*, Cluj-Napoca, Edit. Psinet, 2001.
16. BĂNCILĂ, Vasile, *Filosofia Vârstelor*, București, Edit. Anastasia, 1997.
17. BARTH, Karl, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, București, Edit. Herald, 2011.

18. BEHR, Joh, *Becoming Human: Meditations on Christian Anthropology in Word and Image*, Crestwood, St Vladimir's Seminary Press, 2013.
19. BERDIAEV, Nikolai, *Adevăr și Revelație*, traducere de Ilie GYURCSIK, Timișoara, Edit. de Vest, 1993.
20. BERDIAEV, Nicolai, *De la destinație de l'homme*, Paris, Edit. Je Sers, 1935.
21. BERDIAEV, Nikolai, *Sensul creației*, București, Edit. Humanitas, 1992.
22. BERNEA, Ernest, *Criza lumii moderne*, București, Edit. Predania, 2011.
23. BIZĂU, Ioan, *Viața în Hristos și maladia secularizării*, Cluj-Napoca, Edit. Patmos, 2002.
24. BLASER, Klauspeter, *La théologie au XX-eme siecle, L'âge d'homme*, Lausanne, 1995.
25. BOBOC, Alex, *Confruntări de idei în filosofia contemporană*, Bucuresști, Edit. Politică, 1983.
26. BOBOC, Jean, *La grande métamorphose*, Paris, Edit. Cerf-Patrimoines, 2016.
27. BOBRINSKOY, Boris, *Împărtășirea Sfântului Duh*, traducere de Măriuca și Adrian ALEXANDRESCU, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, 1999.
28. BOBRINSKOY, Boris, *Taina Bisericii*, traducere de V. MANEA, Cluj Napoca, Edit. Patmos, 2002.
29. BOLDIȘOR, Adrian, *Ortodoxia ieri, azi, mâine. Teme intercreștine și interreligioase pentru secolul XXI*, Craiova, Edit. Mitropoliei Olteniei, 2019.
30. BORCA, Vasile, *Omul - Încununare a operei de creație, natura și destinul său în lumina revelației biblice a Vechiului Testament*, Baia-Mare, Edit. Universității de Nord, 2007.
31. BORGMANN, Albert, *Power Failure. Christianity in the Culture of Technology*, Michigan, Brazos Press, 2003.
32. BRAGUE, Rémi, *Capodopera lui Dumnezeu și alte eseuri*, Oradea, Edit. Ratio et Revelatio, 2016.
33. BRAGUE, Rémi, *Dumnezeul creștinilor, Câteva clarificări*, Sibiu, Edit. Deisis, 2017.
34. BRAGUE, Rémi, *Modern cu moderație*, București, Edit. Spandugino, 2022.
35. BRECK, John, *Darul sacru al vieții. Tratat de bioetica*, traducere de PS Irineu POP Bistrițeanul, Cluj-Napoca, Edit. Patmos, 2003.
36. BRECK, John, *The Sacred Gift of Life: Orthodox Christianity and Bioethics*, Crestwood, St Vladimir's Seminary Press, 1998.
37. BRECK, John și Lyn, *Trepte pe calea vieții. O viziune ortodoxă asupra bioeticii*, traducere de rom. Geanina FILIMON, București, Edit. Sofia, 2007.

38. BRIA, Ion, *Credința pe care o mărturisim*, București, Edit. I.B.M. al B.O.R., 1987.
39. BRIA, Ion, *Ortodoxia în Europa, locul spiritualității române*, Iași, Edit. Trinitas, 1995.
40. BUCHIU, Ștefan, *Ortodoxie și secularizare*, București, Edit. Libra, 1999.
41. BUNGE, Gabriel, *The Digital Invasion: How Technology is Shaping You and Your Relationships*, Crestwood, St Vladimir's Seminary Press, 2014.
42. BUȚĂ, Viorel, *Implicații ale religiilor asupra securității în contextul extinderii U. E.*, București, Edit. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006.
43. Sfântul CABASILA, Nicolae, *Despre viața în Hristos*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.
44. Sfântul CALIST, Angelicoudes, *Trei Tratatate Isihaste*, Iași, Edit. Doxologia, 2012
45. CARP, Radu, *Dumnezeu la Bruxelles. Religia în spațiul public european*, Cluj-Napoca, Edit. Eikon, 2009.
46. CASTELLS, Manuel, *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
47. Sfântul CHIRIL al Alexandriei, Colecția “Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 39, traducere, introducere și note Dumitru STĂNILOAE, București, Edit. Institutului biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, 1992.
48. CHRYSOAVGIS, J., GRACE, Cosmic, PRAYER Humble, *The Ecological Vision of the Green Patriarch Bartholomew I*, Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Co, 2003.
49. CHRYSOAVGIS, John, *Soul Mending: The Art of Spiritual Direction*, Brookline, Holy Cross Orthodox Press, 2018.
50. CLAPSIS, Emanuel, “*Human Dignity in a Global World*” ΘΕΟΛΟΓΙΑ 81, no. 3, (AΘHNA 2010).
51. CLÉMENT, Olivier, *Adevăr și libertate, Ortodoxia în contemporaneitate, Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I*, traducere de M. MACI, Sibiu, Edit. Deisis, 1997.
52. CLÉMENT, Olivier, *Le Christ, Terre des vivants, Essais théologiques*, Abbaye de Bellefontaine, 1976.
53. CLÉMENT, Olivier, *Puterea Credinței*, Târgoviște, Edit. Pandora, 1999.
54. CLÉMENT, Olivier, *Viața din inima morții*, Târgoviște, Edit. Pandora, 2001.
55. CODRESCU, Răzvan, *Recurs la Ortodoxie*, București, Edit. Christiana, 2002.
56. COJESCU, N.-M., MAMINA, A., DRACHENBERG, C., *Istoria universală, epoca modernă*, Chișinău, Edit. Prut Internațional, 2001.

57. COMAN, Constantin, *Biblia în Biserică, Eseuri pe teme biblice*, București, Edit. Bizantină, 1997.
58. COMAN, Ioan G., *Probleme de Filosofie și Literatură Patristică*, București, Edit. IBMBOR, 1995.
59. COMAN, Ion G., *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Timișoara, Edit. Mitropoliei Banatului, 1988.
60. CONSTANTINESCU, Mihaela, *Forme în mișcare: Postmodernismul*, București, Edit. Univers Enciclopedic, 1999.
61. CRAINIC, Nichifor, *Nostalgia Paradisului*, Iasi, Edit. Moldova, 1994.
62. CIOBOTEA, Daniel, *Confessing the Truth in Love. Orthodox Perceptions of Life, Mission and Unity*, Iași, 2001.
63. CUCOȘ, Constantin, *Educația religioasă. Conținut și forme de realizare*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1996.
64. DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Evangelia slavei lui Hristos*, București, Edit. Basilica, 2016.
65. DASCĂLU, Nicolae, *Comunicare pentru comuniune*, Iași, Edit. Trinitas, 2001.
66. DAWSON, Lorne L., *Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements*, 2nd, Toronto, Edit. Oxford University Press, 2006.
67. DELSOL, Chantal, *Sfârșitul creștinătății*, traducere din limba franceză și prefață de Teodor BACONSCHI, București, Edit. Spandugino, 2022.
68. DELUMEAU, Jean, *Păcatul și frica. Culpabilizarea în Occident (sec. XIII-XVIII)*, traducere de Mihai UNGUREANU și Liviu PAPUC, Iași, Edit. Polirom, 1998.
69. DESEILLE, Placide, *Nostalgia Ortodoxiei*, București, Edit. Anastasia, 1995.
70. Sfântul DIONISIE Areopagitul, *Despre numirile dumnezeiești, Opere complete*, București, Edit. Paideia, 1996.
71. DYER, John, *From the Garden to the City: The Redeeming and Corrupting Power of Technology*, Kregel Publications, 2011, ediție electronică.
72. ECKHART, Meister, *Benedictus Deus*, București, Edit. Herald, 2004.
73. ELIADE, Mircea, *Sacrul și profanul*, București, Edit. Humanitas, 1995.
74. ELLUL, Jacques, *La Technique ou l'enjeu du siècle*, Paris, Edit. Armand Colin, 1954.
75. ELLUL, Jacques, *The humiliation of the word*, traducere în engleză de Joyce Main HANKS, Eerdmans grand Rapids Michigan, 1985.
76. ELLUL, Jacques, *The Technological System*, Continuum Publishing Corporation, New York, 1980.

77. EMILIANOS, Simonopetrul, *Despre rugăciune, tâlcuire la capetele de rugăciune ale Avvei Evgarie*, traducere Agapie CORBU, Arad, Edit. Sfântul Nectarie, 2018.
78. EMILIANOS, Simonopetrul, *Tâlcuiri la Filocalie. Sfântul Isihie, Cuvânt despre trezvie*, traducere de Agapie CORBU, Arad, Edit. Sfântul Nectarie, 2014.
79. ENEA, Daniel, *Postmodernismul ca provocare la învățatura de credință și spiritualitatea creștin-ortodoxă*, Szeged, Edit. JATEPress, 2015.
80. ENGELHARDT, H. Tristram Jr., *După Dumnezeu*, traducere de Andrei DÎRLĂU, Iași, Edit. Doxologia, 2023.
81. ENGELHARDT, H. Tristram jr, *Fundamentele Bioeticii creștine. Perspectiva ortodoxă*, traducere de Cezar LOGIN, diac. Ioan I. ICA jr, Mihail NEAMȚU, Sibiu, Edit. Deisis, 2005.
82. ERHAN, Florin, *Globalizarea. În căutarea echilibrului*, București, Edit. Economică, 2003.
83. EVDOKIMOV, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, București, Edit. Sophia, 2013.
84. EVDOKIMOV, Paul, *L'Orthodoxie*, Paris, Édit. Desclée de Brouwer, 1992.
85. EVDOKIMOV, Paul, *Ortodoxia*, traducere de P.S. Irineu I. POPA, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996.
86. EVDOKIMOV, Paul, *Prezența Duhului Sfânt în Tradiția Ortodoxă*, București, Edit. Anastasia, 1995.
87. FASCHING, Darell J., *The Thought of Jacques Ellul: A Systematic Exposition*, New York, The Edwin Mellen Press, 1981.
88. FELEA, Ilarion V., *Religia Iubirii*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2012.
89. FELMY, Karl Christian, *Dogmatica experienței ecleziale*, introducere și traducere de Ioan ICA, Sibiu, Edit. Deisis, 1999.
90. FILOCALIA, vol. I, traducere din limba greacă, introduceri și note de Dumitru STĂNILOAE, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
91. FILOCALIA, vol. III, traducere de Dumitru STĂNILOAE, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune ortodoxă, 2009.
92. FILOCALIA, vol. 4, traducere de Dumitru STĂNILOAE, București, Edit. Institutului biblic și de Misiune Ortodoxă, 2010.
93. FILOCALIA, vol. VI, traducere din limba greacă, introduceri și note de Dumitru STĂNILOAE, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2011.
94. FILOCALIA, vol. VII, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Edit. IBMBOR, 1977.

95. FLOCA, Ioan N., *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. I, EIB, 1990.
96. FLOREA, Ștefan, *Familia - o perspectivă morală contemporană*, Târgoviște, Edit. Bibliotecha, 2018.
97. FLOREA, Ștefan, *Spiritualitate și desăvârșire la Sfântul Grigorie de Nyssa*, București, Edit. Asa.
98. FLORENSKI, Pavel, *Stâlpul și Temelia Adevărului, încercare de teodicee ortodoxă în douăsprezece scrisori*, Iași, Edit. Polirom, 1999.
99. FLOROVSKI, George, *Biserica, Scriptura, Tradiția- Trupul viu al lui Hristos*, București, Edit. Platytera, 2005.
100. FLOROVSKY, G., *Creation and Redemption*, Vol. III, Collected Works, Belmont, MA: Nordland Publishing Company, 1976.
101. FLOROVSKY, G., "Patristic theology and the ethos of the Ortodox Church în Aspects of Church History", (Collected Works of Georges Florovsky, 4), Belmont, Nordland, 1975.
102. Sfântul EFREM SIRUL, *Despre rugăciune și trezvie în învățăturile Sfinților Părinți*, Galați, Edit. Egumenița, 2006.
103. FRIEDMAN, Thomas, *Lexus și măslinul. Cum să înțelegem globalizarea*, București, Edit. Economică, 2000.
104. FUKUYAMA, Francis, *Marea ruptură, natura umană și refacerea ordinii sociale*, București, Edit. Humanitas, 2002.
105. FUKUYAMA, Francis, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, traducere de Mihaela EFTIMIU, București, Edit. Paideia, 1994.
106. GALERIU, Constantin, *Jertfă și Răscumpărare*, București, Edit. Harisma, 1991.
107. GHEORGHIU, Constantin Virgil, *Ora 25*, București, Edit. Sophia, 2022.
108. Sfântul Grigorie PALAMA, *Omilii 3, 12*, traducere de Constantin DANIEL, București, Edit. Anastasia, 2000.
109. GUÉNON, René, *Criza lumii moderne*, traducere de Teodoru GHIONDEA, București, Edit. Herald, 2022.
110. GUITTON, Jean, *Dumnezeu și știința*, traducere de Ioan BUGA, București, Edit. Harisma, 1992.
111. HABERMAS, Jürgen, *Cunoaștere și comunicare*, București, Edit. Politică, 1983.
112. HAIDEGGER, Martin, *Ființă și timp*, București, Edit. Jurnalul literar, 1994.

113. HARAKAS, Stanley S., *Living the Faith: The Praxis of Eastern Orthodox Ethics*, Minneapolis, Light and Life Publishing, 1999.
114. HARVEY, David, *Condiția post-modernității*, Timișoara, Edit. Amarcord, 2002.
115. HEIDEGGER, Martin, „Întrebarea privitoare la tehnică”, în *Originea operei de artă*, traducere de Thomas Thomas KLEININGER și Gabriel LIICEANU, București: Univers, 1982, retipărire, introducere. Constantin NOICA, București, Edit. Humanitas, 1995, p.129.
116. HAZARD, Paul, *Gândirea europeană în secolul al XVIII-lea*, București, Edit. Univers, 1981.
117. HILARION, Alfeyev, *The Mystery of Faith: An Introduction to the Teaching and Spirituality of the Orthodox Church*, Crestwood, St Vladimir's Seminary Press, 2012.
118. HIMCINSCHI, Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Alba-Iulia, Edit. Reîntregirea, 2006.
119. HUNTINGTON, S., *Ciocnirea civilizațiilor*, traducere de Liana STAN, București, Edit. Litera, 2019.
120. HUXLEY, Aldous, *Minunata Lume Nouă*, traducere de și note de Suzana și Andrei BANTAȘ, Iași, Edit. Polirom, 2011.
121. Sfântul IGNATIE Briancianinov, *De la întristarea inimii la mângâierea lui Dumnezeu*, București, Edit. Sophia, 2012.
122. ILOAIE, Ștefan, *Morala creștină și etica postmodernă*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2009.
123. ILOAIE, Ștefan, *Relativizarea valorilor morale, Tendințele eticii postmoderne și morala creștină*, Cluj-Napoca, Edit. Renașterea, 2009.
124. ILOAIE, Ștefan, *Responsabilitatea morală personală și comunitară*, Cluj-Napoca, Edit. Renașterea, 2009.
125. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvânt împotriva anomeilor. Către iudei*, trad. Dumitru FECIORU, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007.
126. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, Colecția “Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 21, trad. Dumitru FECIORU, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
127. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, Colecția “Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 23, trad. Dumitru FECIORU, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994.

128. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la săracul Lazăr Despre soartă și providență. Despre rugăciune, despre viața după Dumnezeu*, trad. Dumitru FECIORU, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005.
129. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, București, Edit. Nemira, 2005.
130. Sfântul IOAN SCĂRARUL, *Scara, Vânători-Neamț*, Edit. Mănăstirea Sihastria, 2015.
131. JURCA, Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești, contribuții de metodologie și pedagogie creștină*, Timișoara, Edit. Marineasa, 2006.
132. JURCAN, Emil, *Duhul Sfânt și provocările contemporane ale lumii*, Alba-Iulia, Edit. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române, 1999.
133. KARNOUOH, Claude, *Românii. Tipologie și mentalități*, traducere de în rom. C. STEAN, București, Edit. Humanitas, 1994.
134. KONINCK, Thomas De, *Noua ignoranță și problema culturii*, Timișoara, Edit. Amarcord, 2001.
135. KÜNG, Hans, *Global Responsibility: In Search of a New World Ethic*, translation from German by John BOWDEN, SCM Press, 1991.
136. KÜNG, H., *Weltethos für Weltpolitik und Weltwirtschaft*, Piper, Munich, 2000.
137. LARCHET, Jean-Claude, *Captivi în Internet*, București, Edit. Sophia, 2008.
138. LARCHET, Jean- Claude, *Terapeutica Bolilor Spirituale*, traducere de Marinela Bojin, București, Edit. Sofia, 2001.
139. LECCA, Paulin, *Adevăr și pace*, București, Edit. Bizantină, 2003.
140. LEMENI, Adrian, *Adevăr și demonstrație*, București, Edit. Basilica, 2019.
141. LEMENI, Adrian, *Tehnicizarea inumană a vieții*, București, Edit. Basilica, 2022.
142. LEWIS, C. S., *Creștinismul redus la esențe*, Oradea, Edit. Societatea Misionară Română, 1987.
143. LIPOVETSKY, V. G., *Amurgul datoriei. Etica nedureroasă a noilor timpuri democratice*, București, Edit. Babel, 1996.
144. LORENZ, Konrad, *Cele opt păcate ale lumii civilizate*, traducere de Vasile V. POENARU, București, Edit. Humanitas, 1995.
145. LOSSKY, Vladimir, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, București, Edit. Humanitas, 1998.
146. LOSSKY, Vladimir, *Introducere în teologia ortodoxă*, traducere de Lidia și Remus RUS, București, Edit. Sofia, 2006.

147. LOSSKY, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii Răsăritului*, București, Edit. Anastasia, 1998
148. LOSSKY, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere, studiu introductiv și note de Pr. Vasile RĂDUCĂ, București, Edit. Humanitas, 1994.
149. LUBAC, Henri de, *Drama umanismului ateu*, traducere de de Cornelia DUMITRU, București, Edit. Humanitas, 2007.
150. LYOTARD, Jean-François, *Condiția postmodernă. Raport asupra cunoașterii*, traducere de Ciprian MIHALI, Cluj-Napoca, Edit. Design & Print, 2003.
151. LYOTARD, Jean-François, *Inumanul. Conversații despre timp*, traducere de rom. Ciprian MIHALI, Cluj-Napoca, Edit. Idea, 2002.
152. MACINTYRE, Alasdair, *After Virtue*, Notre Dame, University of Notre Dame Press, 2007.
153. MANTZARIDIS, Georgios, *Globalizare și universalitate*, București, Edit. Bizantină, traducere de Pr. Prof. Dr. Vasile RĂDUCĂ, 2002.
154. MANTZARIDIS, Georgios, *Morala creștină II. Omul și Dumnezeu. Omul și semenul. Poziționări și perspective existențiale și bioetice*, traducere de de diacon Dr. Cornel Constantin COMAN, București, Edit. Bizantină, 2006.
155. MARGA, Andrei, *Religia în era globalizării*, Cluj-Napoca, Edit. Fundației pentru Studii Europene, 2003.
156. MARION, Jean-Luc, *Crucea vizibilului, Tablou, televiziune, icoană - o privire fenomenologică*, traducere de de Mihail NEAMȚU, Sibiu, Edit. Deisis, 2000.
157. MARION, Jean-Luc, *Idolul și distanța*, traducere de din limba franceză de Tinca PRUNEA-BRETONNET și Daniela PĂLĂȘAN, București, Edit. Humanitas, 2007.
158. MCLEOD, Hugh, *Religious Crisis of the 1960s*, Oxford, Oxford University Press, 2007.
159. MCLUHAN, Marshall, *Să înțelegem media. Extensiile omului*, traducere de Ovidiu George VITAN, București, Edit. Curtea Veche, 2011.
160. METALLINOS, Gheorghios D., *Parohia- Hristos în mijlocul nostru*, traducere de Ioan I. ICĂ, Sibiu, Edit. Deisis, 2004.
161. MEYENDORFF, John, *Hristos în gândirea Răsăriteană*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.
162. MEYENDORFF, John, *Sfântul Grigorie Palama și mistica ortodoxă*, traducere de Angela PAGU, București, Edit. Enciclopedică, 1995.
163. John MEYENDORFF, *Teologia bizantină: tendințe istorice și teme doctrinare*, traducere de Alexandru I STAN, București, Edit. Nemira, 2013.

164. MINCU, Ș., *Sfârșitul modernității. Nihilism și hermeneutică în cultura post-modernă*, Edit. Pontica, Constanța 1993.
165. MIRANDOLA, Pico della, *Raționamente sau nouă sute de teze propuse pentru a fi dezbătute în public, la Roma, în anul 1486, dar neacceptate – Despre demnitatea omului*, București, Edit. Stiințifică, 1991.
166. MODOVAN, Ilie, *Darul sfânt al vieții și combaterea păcatelor împotriva acestuia*, București, Edit. I.B.M. al B.O.R., 1997.
167. MIHOC, Vasile, *Studiul Noului Testament*, Sibiu, Edit. Deisis, 2001.
168. MLADIN, Nicolae, *Morala creștină*, vol. II, București, EIBMBOR., 1980.
169. NATOLI, Salvatore, *Dumnezeu și divinitatea. Confruntarea cu creștinismul*, Brescia, Morcelliana, 1999.
170. NEAMȚU, Mihail, *Bufnița din dărâmături – Insomniile teologice în România postcomunistă*, Iași, Edit. Polirom, 2008.
171. NECHITA, Vasile, *Apostolatul creștin și social al Bisericii Ortodoxe Române: 1925-2005*, Iași, Edit. Vasiliana'98, 2005.
172. Sfântul NECTARIE de la Eghina, *Un portret al omului*, București, Edit. Sophia, 2015.
173. NELLAS, Panayotis, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, ed. a IV-a, traducere de diac. Ioan I. ICĂ jr., Sibiu, Edit. Deisis, 2009.
174. NESTERUK, Alexei, *Universul în comuniune către o sinteză neopatristică a teologiei și științei*, traducere de Mihai-Silviu CHIRILĂ, București, Edit. Curtea Veche, 2009.
175. *Ne vorbește părintele Serafim ROSE - Scrisori*, traducere de Ștefan Francisco VORONCA, Galați, Edit. Bunavestire, 2003.
176. NICOLESCU, Costin, *Cine se teme de Biserică*, București, Edit. Christiana, 2002.
177. NIETZSCHE, Friederich, *Știința voioasă. Genealogia moralei. Amurgul idolilor*, București, Edit. Humanitas, 1994.
178. NOICA, Rafail, *Cultura Duhului*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2002.
179. ORWELL, George, *1984*, traducere de Dana CRĂCIUN, Iași, Edit. Polirom, 2002.
180. Cuviosul PAISIE AGHIORITUL, *Cu dragoste și durere pentru omul contemporan*, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, Edit. Chilia "Bunei-Vestiri", 2000.
181. PAPATHANASIOU, Athanasios N., "The Orthodox Church in the Age of Digital Media", Brookline, Holy Cross Orthodox Press, 2018.
182. PATAPIEVICI, Horia-Roman, *Omul recent – o critică a modernității din perspectiva întrebării "Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?"*, București, Edit. Humanitas, 2006.

183. *Patericul de la Optina*, traducere de CRISTEA Florentina, Galați, Edit. Egumenița, 2012.
184. PAUL, Ioan al II-lea, *Memorie și identitate*, introducere de Joseph RATZINGER, traducere de Roxana UTALÉ, București, Edit. RAO International Publishing Company, 2006
185. PAUL, Ioan al II-lea, *Să tregem pragul speranei*, București, Edit. Humanitas, 1995.
186. PAVEL, Constantin, *Curs de Teologie Morală*, vol. I, București, EIBMBOR, 1969.
187. PAVEL, Constantin, *Problema Răului la Fericitul Augustin*, București, Edit. IBMBOR, 1996.
188. PAVEL, Constantin, *Problema răului la Fericitul Augustin*, București, 1937.
189. PESTROIU, David, *Misiunea Bisericii Ortodoxe în Postmodernitate* (Curs pentru Masterat), 2013.
190. PÉGUY, C., *L'argent*, în *Œuvres en prose complètes*, ediție îngrijită, stabilită și adnotată de Robert BURAC, vol. III, Paris, Éditions Gallimard, 1992.
191. PICIORUȘ, Dorin Octavian, *Lumea postmodernă și depersonalizarea omului*, București, Edit. Teologie pentru azi, 2005.
192. PLĂMĂDEALĂ, Antonie, *Ca toți să fie una*, București, Edit. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979.
193. POPA, Gheorghe, *Comuniune și înnoire spirituală în contextul secularizării lumii moderne*, Iași, Edit. Trinitas, 2000.
194. POPA, Gheorghe, *Religia, suport și sens al existenței*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1996.
195. POPESCU, Dumitru, *Dumnezeu e viu și prezent în lume prin slava Sa*, București, Edit. Teologie pentru azi, 2015.
196. POPESCU, Dumitru, *Hristos, Biserică, Misiune. Relevanța Misiunii Bisericii în lumea contemporană*, Galați, Edit. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2011.
197. POPESCU, Dumitru, *Hristos, Biserică, Societate*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1999.
198. POPESCU, Dumitru, *Omul fără rădăcini*, București, Edit. Nemira, 2001.
199. POPESCU, Dumitru, *Ortodoxie și contemporaneitate*, București, Edit. Diogene, 1996.
200. POPESCU, Dumitru, *Știință și Teologie. Preliminarii pentru Dialog*, București, Edit. Eonul Dogmatic, 2001.
201. POPESCU, Dumitru, *Teologie și cultură*, București, EIBMBOR, 1993.
202. POPESCU, Dumitru, *Teologie și viață - Relevanța teologiei ortodoxe în lumea contemporană*, Alexandria, Edit. Cartea Ortodoxă, 2009.
203. Sfântul POPOVICI, Iustin, *Biserica Ortodoxă și ecumenismul*, Neamț, Edit. Fundația Justin Pârvu, 2012.

204. Sfântul POPOVICI, Iustin, *Biserica și statul*, Edit. Apologeticum, (ediție electronică), 2006.
205. Sfântul POPOVICI, Iustin, *Calea Cunoașterii lui Dumnezeu*, Galați, Edit. Egumenița, 2014.
206. Sfântul POPOVICI, Iustin, *Credința ortodoxă și viața în Hristos*, traducere de Paul BĂLAN, Galați, Edit. Buna-vestire, 2003.
207. Sfântul POPOVICI, Iustin, *Epistolele Sf. Ioan Teologul*, București, Edit. Bizantină, 1998.
208. Sfântul POPOVICI, Iustin, *Omul și Dumnezeu-Om*, București, Edit. Sofia, 2010.
209. POSTMAN, Neil, *Distracția care ne omoară*, traducere de din limba engleză de Silviu MAN, Domnești, Edit. Anacronic, 2016.
210. POSTMAN, Niel, *Technopoly. The Surrender of Culture to Technology*, New York, 1993.
211. PUTNAM, Robert D., *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York, Edit. Simon & Schuster, 2000.
212. RADU, Dumitru, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, teza de doctorat, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, 1978.
213. RADU, Dumitru Gh., *Repere morale pentru omul contemporan*, Craiova, Edit. Mitropolia Olteniei, 2007.
214. RATZINGER, Joseph, *Europa în criza culturilor*, traducere de Delia MARGA, Cluj-Napoca, Edit. Cărții de Știință, 2008.
215. REMETE, George, *Iisus Hristos. Iubirea trădată*, vol. I, București, Edit. Paideia, 2019.
216. RÉMOND, Réne, *Religie și societate în Europa, Secularizarea în secolele al XIX-lea și XX, 1780-2000*, traducere de Giuliano SFICHI, Iași, Edit. Polirom, 2003.
217. REZUȘ, Petru, *Teologia ortodoxă contemporană, teologia slujirii și principiile sale ortodoxe*, Timișoara, Edit. Mitropoliei Banatului, 1989.
218. RITZER, George, *Globalizarea nimicului*, București, Edit. Humanitas, 2010.
219. ROOF, W.C., *Spiritual Marketplace: Baby Boomers and the Remaking of American Religion*, Princeton University Press, Princeton, 1999.
220. RORTY, R. și VATTIMO, G., *Viitorul religiei, Solidaritate, caritate, ironie*, Pitești, Edit. Paralela 45, 2008.
221. ROSE, Serafim, *Nihilismul. Rădăcina Revoluției în epoca modernă*, București, Edit. Sophia, 2013.
222. ROSE, Serafim, *Ortodoxia și lumea modernă*, București, Edit. Sophia, 2018.
223. ROSE, Serafim, *Scrieri*, București, Edit. Sophia, 2009.

224. ROSE, Serafim, *Sufletul după moarte, Experiențe contemporane „după moarte” în lumina învățaturii ortodoxe despre viața de dincolo*, traducere din limba engleză de prof. Grația LUNGU-CONSTANTINEANU, ediție îngrijită de Protos. Teodosie PARASCHIV, Iași, Edit. Tehnopress, 2003.
225. SÄKULARISATION, A.E. Loen, *Von der wahren Voraussetzung und ungeblichen Gottlosigkeit der Wissenschaft*, München, 1965.
226. SAHAROV, Sofronie, *Din viață și din Duh*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2014.
227. SAHAROV, Sofronie, *Rugăciunea – experiența vieții veșnice*, Sibiu, Edit. Deisis, 2001.
228. SAHAROV, Sofronie, *Viața și învățătura Cuviosului Siluan*, Sibiu, Edit. Deisis, 2009.
229. SCHELER, Max, *Poziția omului în cosmos*, traducere de Vasile MUSCĂ, Pitești, Edit. Paralela 45, 2003.
230. SCHMEMANN, Alexandre, *Euharistia, Taina împărăției*, traducere de Pr. Boris RĂDULEANU, București, Edit. Anastasia, 1993.
231. SCHMEMANN, Alexander, *For the Life of the World: Sacraments and Orthodoxy*, Crestwood, St Vladimir's Seminary Press, 1987.
232. SCHONBORN, Cardinal Christoph von, *Oamenii, Biserica, Țara, Creștinismul ca provocare socială*, Edit. Anastasia, București, 2000.
233. SCHWARTZ, Tony, PORATH, Christine, *The Way We're Working Isn't Working: How Intense Focus and Frequent Renewal Fuel Great Performance*, New York, Edit. Simon & Schuster, 2015.
234. Cuviosul, SILUAN, Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Sibiu, Edit. Deisis, 2000.
235. SOFRONIE, Arhimandritul, *Rugăciunea - experiența Vieții Veșnice*, Sibiu, Edit. Deisis, 2007.
236. SOROȘ, George, *Despre Globalizare*, Iași, Edit. Polirom, 2002.
237. STĂNESCU, Vasile, *Globalizarea- spre o nouă treaptă de civilizație*, Cluj-Napoca, Edit. Eikon, 2009.
238. STĂNILOAE, Dumitru, *Ascetică și Mistica Bisericii Ortodoxe*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 2002.
239. STĂNILOAE, Dumitru., *Ascetică și mistică creștină sau Teologia Vieții Spirituale*, Cluj-Napoca, Edit. Casa Cărții de Știință, 1993.
240. STĂNILOAE, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, Edit. Mitropoliei Olteniei, 1987.

241. STĂNILOAE, Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Craiova, Ediția a II-a, Edit. Omniscop, 1993.
242. STĂNILOAE, Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, București, Edit. IBMBOR, 2004.
243. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. a IV-a, București, Edit. IBMOR, 2010.
244. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol.II, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii ortodoxe Române, 1997.
245. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, Edit. IBMBOR, 1993.
246. STĂNILOAE, Dumitru, *Theology and the Church*, traducere în engleză de Robert BARRINGER, New York, Press ST.Vladimir'S Seminary, 1980.
247. STĂNILOAE, Dumitru, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1993.
248. STEINHARDT, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Rohia, Edit. Mănăstirii Rohia, 2005.
249. STEPHANOS, Prea Sfințitul, *Slujiri sacerdotale și harisme in Biserica Ortodoxă*, Edit. Institutului European, 1998.
250. STOLERU, Nicolae, *Spiritualitatea ortodoxă și slujirea creștină*, București, Edit. IBMBOR, 1991.
251. TAYLOR, Charles, *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989.
252. TAYLOR, Brandon, *Modernism, post modernism, realism : a critical perspective for art*, Winchester, Winchester School of Art Press 1987.
253. Sfântul TEODOR STUDITUL, *Cuvântări duhovnicești*, Alba Iulia, Edit. Episcopia Alba Iulia, 1994.
254. Sfântul TEOFAN ZĂVORĂTUL, *Calea spre mântuire*, București, Edit. Fundația Dosoftei, 1999.
255. TEȘU, Ioan C., *Omul-taină teologică*, București, Edit. Christiana, 2000.
256. TIA, Teofil, *Elemente de Pastorală Misionară pentru o societate post-ideologică*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2003.
257. TIA, Teofil, *Un (im)posibil dialog duhovnicesc al erei post-moderne*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2010.
258. TILLICH, Paul, *Dinamica credinței*, București, Edit. Harald, 2007.
259. TILLICH, Paul, *Teología Sistemática*, Barcelona: Libros de Nopal, 1972.

260. TIMIȘ, Vasile, *Religia în școală. Valențe ecleziiale, educaționale și sociale*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2004.
261. TOCQUEVILLE, Alexis de, *Despre democrația în America*, traducere de M. BOIANGIU, B. STAICU, C. DUMITRIU, București, Edit. Humanitas, 2017.
262. TURKLE, Sherry, *Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age*, New York, Penguin Press, 2015.
263. TWENGE, Jean M., CAMPBELL, W. Keith, *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy-and Completely Unprepared for Adulthood*, New York, Edit. Atria Books, 2018.
264. ȚUȚEA, Petre, *Bătrânețea și alte texte filozofice*, București, Edit. Viitorul Românesc, 1992.
265. ȚUȚEA, Petre, *Omul. Tratat de antropologia creștină. Dogmele sau primirea certitudinii*, Iași, Edit. Timpul, 2000.
266. UNGUREANU, Ionel, *Personalizarea socialului. Înțelegeri teologice ale realității sociale*, Iași, Edit. Doxologia, 2011.
267. Sfântul VASILE CEL MARE, Colecția "Părinți și Scriitori Bisericești", vol. 3, traducere și note de Pr. Teodor BOGODAE, București, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2010.
268. VATTIMO, Gianni, *Sfârșitul modernității. Nihilism și hermeneutică în cultura postmodernă*, traducere de Ștefania MINCU, postfață de Marin MINCU, Constanța, Edit. Pontica, 1997.
269. Sfântul VELIMIROVICI, NICOLAE, *Dicționarul vieții veșnice*, traducere Monahia Domnica (ȚALEA), Galați, Edit. Egumenița, 2014.
270. VIRGILIU, Gheorghe, *Știința și războiul sfârșitului lumii. Fața nevăzută a televiziunii*, Edit. Institutului de Cercetări Psihosociale și Bioetică, 2016.
271. VOVELLE, Michel, *Omul luminilor*, Iași, Edit. Polirom, 2000.
272. VLACHOS, Hierotheos, *Boala și tămăduirea sufletului în Tradiția Ortodoxă*, București, Edit. Sophia, 2007.
273. VLACHOS, Hierotheos, *Cugetul Bisericii Ortodoxe*, București, Edit. Sofia, 2000.
274. VLACHOS, Ierótheos, *Dogmatica empirică după învățăturile prin viu grai ale Părintelui Ioannis Romanidis*, Volumul II, Iași, Edit. Doxologia, 2017.
275. VLACHOS, Ierótheos, *Psihoterapia ortodoxă: știința Sfinților Părinți*, traducere de Irina Luminița NICULESCU, Timișoara, Edit. Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 1998.
276. VLACHOS, Hierotheos, *Secularismul, un cal troian în Biserică*, traducere de Tatiana PETRACHE, Galați, Edit. Egumenița, 2004.

277. VLAD, Siluana, *Cunoaște-L pe Domnul Cel Viu, pe viu!*, ediția a doua, Iași Edit. Doxologia, 2020.
278. WALKER, Matthew, *Why We Sleep: Unlocking the Power of Sleep and Dreams*, New York, Edit. Scribner, 2017.
279. WARE, Kallistos, *The Orthodox Church: An Introduction to its History, Doctrine, and Spiritual Culture*, Malden, Blackwell Publishing, 2012.
280. WEISCHEDEL, W., *Pe scara din dos a filosofiei. 34 de mari filosofi în viața de zi cu zi și în gândire*, traducere de Emil BĂDICI și Ionel ZAMFIR, București, Edit. Humanitas, 1999.
281. YANNARAS, Christos, *Abecedar al Credinței*, București, Edit. Bizantină, 1996.
282. YANNOULATOS, Anastasie, *Misiune pe urmele lui Hristos*, traducere de Ștefan L. TOMA, Sibiu, Edit. Andreiană, 2013.
283. YANNOULATOS, Anastasios, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, traducere de Gabriel MĂNDRILĂ, Constantin COMAN, București, Edit. Bizantină, 2003.
284. YANNARAS, Christos, *Ortodoxie și occident*, București, Edit. Bizantină, 1995.
285. YANNARAS, Christos, *Person and Eros*, Orthodox Press, Athens, 1987.
286. ZAMFIR Gheorghe, *Mijloace și metode pastorale în societatea contemporană. Problemele dintr-o parohie din mediul rural și problemele dintr-o parohie din mediul urban. Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*, Galați, Edit. Partener, 2007.
287. ZĂGREAN, Ioan, *Morala creștină*, Cluj-Napoca, Edit. Renașterea, 2004.
288. ZIZIOULAS, Ioannis, *Comuniune și alteritate. Ființarea personal-eclizială*, București, Edit. Sophia, 2013.
289. ZIZIOULAS, J. D., *Being as Communion*, Crestwood, St. Vladimir's Seminary Press, 1997.

DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, MANUALE

290. *A patristic greek lexicon*, (edit.) G.W.H. LAMPE, Clarendon Press, Oxford, 1961.
291. BRANIȘTE, Ene, BRANIȘTE, Ecaterina, *Dicționar Enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș, Edit. Diacezană, 2001.
292. *Dicționar Enciclopedic*, vol. II, București, Edit. Enciclopedică, 1996.
293. LEFEBVRE, Solange, *Dictionnaire de Theologie Fondamentele*, Montreal/Paris, Bellarmin/Cerf, 1992.
294. GUȚU, G., *Dicționar latin-român*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1983.
295. STOIAN, I.M., *Dicționar religios*, București, Edit. Garamond, 1994.

296. *Teologia Morala Ortodoxă*, pentru institutele teologice, vol. I, Morala Generală, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, 1979.

B. LITERATURĂ SECUNDARĂ

STUDII ȘI ARTICOLE

297. ACHIMESCU, Nicolae, “Secularismul ca atitudine spirituală care-L ignoră pe Dumnezeu”, în *Revista Teologică*, nr. 4/2004.
298. ANGOLD, Michael (Ed.), *The Cambridge history of Christianity eastern christianity*, Chambrige University Press, 2008.
299. ARINZE, Francis, “Dialogul interreligios, o necesitate a timpului nostru”, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 7-12/1998.
300. ARION, Alexandru L., “Renașterea și iluminismul din perspectivă creștină ortodoxă”, în *Annales Universitatis Valachiae*, 2004.
301. A.S.C.O.R. Sibiu, (coord.), *Tinerețe, ideal, Biserică*, ediție îngrijită de Vasile DUNCA și Nicolae RĂDULESCU, Edit. Agaton, Făgăraș, 2002.
302. BAINBRIDGE, W.S., STARK, R., “Church and Cult in Canada”, în *Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie*, vol. 7, nr. 4, 1982.
303. BALCA, Nicolae, “Învațătura despre Logosul întrupat ca paradigma a vieții creștinului în Teologia Apostolică și Patristică”, în *Glasul Bisericii*, nr. 3-4/1970
304. BALCA, Nicolae, “Crisa culturii”, în *Telegraful Român*, nr. 42/1936.
305. BAUBÉROT, J., “Laïcité, laïcisation, sécularisation”, în *Pluralisme religieux et laïcité dans l’Union européenne*, (edit.), A. DIERKENS, Editions de l’Université de Bruxelles, Bruxelles, 1994.
306. BEL, Valer, “Comunitatea mărturisitoare în contextul lumii secularizate și globalizate”, în *Simpozionul Modernism, postmodernism și religie*, Iasi, Edit. Vasiliana’98, 2005.
307. BIZĂU, Ioan, “Conștiința religioasă și provocările modernității”, în *Tinerețe, ideal, Biserică*, Făgăraș, Edit. Agaton, 2002.
308. BIZĂU, Ioan, *Maladia secularismului și remediile «Vieții în Hristos»*, în vol. *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Cluj-Napoca, Edit. Presa universitară clujeană, 2001.
309. BOLDIȘOR, Adrian, “Poziția ortodoxă față de dialogul inter-religios. Dialogul cu islamul”, în *Revista Teologică*, Serie Nouă, nr. 2/2010.

310. BORCA, Vasile, “Deicid, Homicid și Suicid, o triplă și abominabilă crimă comisă de omul secularizat și desacralizat”, în *Ortodoxia Maramureșeană*, nr.11/2006
311. BRANIȘTE, Ene, “Cultul ortodox ca mijloc de propovăduire a drepte credințe, a dragostei, a păcii și a bune înțelegeri între oameni”, în *Studii Teologice*, nr.9-10/1953.
312. BRIA, Ion, “Slujirea creștină în lumea contemporană”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, 3-4/1969.
313. BRUDIU, Răzvan, “Tânărul creștin sau apologia frumosului moral versus surâsul trist al nedumeririi în societatea secularizant-postmodernă”, în *Altarul Reîntregirii*, nr. 2/2016.
314. BULZAN, Daniel, “Tradiția apofatică și postmodernismul: Confluente și divergențe în problema limbajului” în *Erezie și Logos: Contribuții româno-britanice la o teologie a postmodernității*, București, Edit. Anastasia, 1996.
315. CARP, Radu, (edit), *Un suflet pentru Europa. Dimensiunea religioasă a politicului*, București, Edit. Anastasia, 2005.
316. CHAVES, M. “, Secularization as Declining Religious Authority”, în *Social Forces*, vol. 72, nr. 3, 1994.
317. CHITUȚĂ, Alexandru Constantin, “Antropologia desăvârșirii într-o Europă debusolată și desacralizată! - reflexii teologice în opera părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, nr.19/2013.
318. CHITUȚĂ, Alexandru Constantin, “Omul - coroană și sacerdot al creației - reflexii autropocentrice pornind de la Cuvântarea la Sfintele Paști a Sfântului Grigorie de Nazianz”, în vol. *Execea și ermineutica biblică în operele Sfinților Părinților Capadocieni*, Craiova, Edit. Mitropoliei Olteniei, 2009.
319. CIUTINĂ, Dacian Codrin, “Problematica <<Omului nou>> înăuntrul secularizării”, în *Buletin Științific*, Fascicula Filologie, Seria A, vol. XXV/2016.
320. COMAN, Ioan G., “Prezența Mântuitorului Hristos în noua creație după învățătura Sfinților Părinți”, în *Ortodoxia*, nr. 4/1966.
321. CHRISTENSEN, Clayton M. și BOWER, Joseph L., “Disruptive technologies: catching the Wave”, în *Harvard Business Review* 73, no.1/1995.
322. DAMIAN, Constantin-Iulian, “Parohia în fața provocărilor fenomenului nereligios: repere pastoral misionare”, în *Teologie și Educația la Dunărea de Jos*, nr. 14/2005.
323. DANIEL, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, “Responsabilitate misionară în contextul lumii de azi”, în *Candela Moldovei*, nr.1-2/1994.
324. DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, “Provocările dialogului interreligios”, în *Ziarul Lumina*, Serie regională, anul II/16 Aprilie 2011.

325. DAVIE, G. și HERVIEU-LÉGER, D. (ed.), *Identités religieuses en Europe*, La Découverte, Paris, 1996.
326. DEDDO, Gary W., “Resisting Reductionism: Why We Need a Truly Theological Anthropology to counter the Dehumanization of God’s Humanity” în *Theological Anthropology Participatio* 9/2021.
327. DELUMEAU, Jean (coord.) *Religiile lumii*, București, Edit. Humanitas, 1996.
328. EVDOCHIMOV, Paul, “La culture et la lumiere de L’Orthodoxie”, în *Contacts*, Paris, nr. 57/1967.
329. FISCHER, Martina (edit). *Peacebuilding and Civil Society in Bosnia-Herzegovina. Ten Years after Dayton*. Münster: Lit-Verlag, 2006.
330. FLOREA, Ștefan, “Criza morala și problemele lumii contemporane” în *Teologie și viață*, nr. 5-8/2022.
331. FLOREA, Ștefan, “Christian Ethics and Human Rights”, în *Icoana Crediinței. Internațional Journal of interdisciplinary scientific research* nr. 2/2018.
332. FLOREA, Ștefan, “Christian Ethics and the Ethics of Contemporary Man”, HEC Forum, 20,(1), 2008.
333. FLOREA, Ștefan, “Clarifying Approach of the Relation between Christian Morality and Moral Philosophy”, în *International Journal of Orthodox Theology* 7:2 (2016).
334. FLOREA, Ștefan, “Freedom as gift and human responsibility from the christian teaching perspective”, în *Multidimensional Education & Professional Development. Ethical Values*, Edit. Future Academy, Targoviste, 2017.
335. FLOREA, Ștefan, “Man – icon of divine beauty”, în *Icoana Crediinței. Internațional Journal of interdisciplinary scientific research*, vol. 3, nr. 5/2017.
336. FLOREA, Ștefan, “Theological grounds of man’s life in the body”, în *Multidimensional Education and Professional Development: Ethical Values*, (edit.) A. SANDU/T. CIULEI/A. FRUNZA, vol. 27, Târgoviște, 2017.
337. FLORESCU, Marius, “Activitatea Social-Misionara a Bisericii Ortodoxe în lumea secularizata”, în *Analele Universității din Timișoara*, nr. 25/2019.
338. GUSHEE, David P., “Challenging sociological reductionism: A Christian Ethical Analysis”, *The Journal of Religious Ethics*, vol. 42, no.1/2014.
339. HANEGRAAFF, W.J., “New Age Spiritualities as Secular Religion: A Historian’s Perspective”, în *Social Compass*, vol. 46, nr. 2, 1999.

340. HANGANU, Marius Dumitru, “Fenomenul secularizării - cauze și consecințe, o analiză în context teologic și cultural, în gândirea preotului profesor Dumitru Popescu”, în *Teologie și Viață*, nr. 9-12/2018.
341. HEERIND, Gerrit Jean, “Creștinismul și războiul”, în *Die Eiche*, nr.1-2/1932, traducere de Gh. I. GHIA, în *Renașterea*, nr.7-8,/1932.
342. HIMCINSCHI, Mihai/ BRUDIU, Răzvan, (edit.) *Biserica Ortodoxă și provocările viitorului*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2020.
343. HIMCINSCHI, Mihai, “Cultura Evanghelică”, în vol. *Omul de cultură în fața descreștinării*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2005.
344. HIMCINSCHI, Mihai, “Orthodox Insights for a Contemporary Interreligious Dialogue”, în *International Journal of Orthodox Theology* 4:1 (2013).
345. HIMCINSCHI, Mihai, “Secularizarea- o problemă contemporană”, în *Revista Teologică*, nr.2/2011.
346. HOBBS, R. & JENSEN, A., “The Past, Present, and Future of Media Literacy Education”, în *Journal of Media Literacy Education*, 1(1), 2009.
347. HODEA, P.S. Justin Sigheteanu, “Biserica și societatea”, în *Ortodoxia Maramureșeană*, anul XVI, nr.16/2011.
348. HUNT, Melissa MARX, G., Rachel, RACHEL, Lipson, JORDYN, Courtney și Young, “No More FOMO: Limiting Social Media Decreases Loneliness and Depression”, în *Journal of Social and Clinical Psychology**, 37(10), 2018.
349. ICĂ, Ioan I. jr., “Creștinismul, filosofia vieții”, în *Teologie și Viață*, nr. 1-7/2001.
350. ICĂ, Ioan I. jr., “Teologia și provocările viitorului”, în *Renașterea*, nr. 11/2003.
351. ICĂ, Ioan I. jr., ”Provocarea globalizării: mutația umanului”, în *Biserică și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2001.
352. Sfântul IOAN IACOB de la Neamț-Hozevitul, “*Pentru cei cu sufletul nevoiaș ca mine...*”, Iași, Edit. Doxologia, 2010.
353. IOJA, Cristinel, CUȚARU, Caius, MURG, Adrian, POPOVICI, Iustin, ALBU, Filip (coord.), *The significance of theology in today's society and culture*, Arad, Edit. Universității “Aurel Vlaicu” Arad, 2023.
354. IONIȚĂ, Viorel, (coord.), *Teologia Ortodoxă în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, București, Edit. Basilica, 2011.
355. JURCAN, Emil, “Ce mai înseamnă a fi religios pentru un tânăr la început de mileniu al treilea?”, în *Altarul Reîntregirii*, nr.1/2016.

356. JURCAN, Emil, "Dialogul inter-religios în lumea contemporană", în *Orizonturi Teologice*, nr. 3/2002.
357. Lauwers, J., "Les théories sociologiques concernant la sécularisation - Typologie et critique", în *Social Compass*, vol. 20, nr. 4, 1973.
358. LEMENI, Adrian, PESTROIU, David (coord.), *Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii din contextul actual*, București, Edit. Basilica, 2015.
359. LEWANDOWSKY, S., ECKER, U.K.H., & COOK, J., "Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the "Post-Truth" Era", în *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 2017.
360. MAGNARD, Pierre, "Pascal sau Arta degresiunii", în vol. *Sinteze filosofice. Omul*, Edit. Antet, Oradea, 1999.
361. MANTZARIDIS, Georgios I, "Ecumenicitatea Părinților Bisericii și ecumenismul contemporan", în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București*, , Edit. Universității din București, 2003.
362. MARONESE, Gianfranco, "Dialogul dintre oameni", în *Pax et Unitas*, nr. 3/2004.
363. MISRA, S., CHENG, L., GENEVIE, J. & YUAN, M., "The iPhone Effect: The Quality of In-Person Social Interactions in the Presence of Mobile Devices", în *Environment and Behavior*, 48(2), 2016.
364. MOLDOVAN, Ilie, "Spiritualitate și responsabilitate în viața creștină", în *Studii Teologice*, nr.1-2/1985.
365. MLADIN, Nicolae, "Morală Creștină și progresul social", în *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969.
366. MLADIN, Nicolae, „Valoarea morală a Sfințelor Taine”, în *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969.
367. OANCEA, Dorin, "Biserica și multiculturalitatea europeană", în *Biserica și multiculturalitate în Europa sfârșitului de mileniu*, Cluj Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2001.
368. *Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*, (colectiv de autori), Galați, Edit. Episcopiei Dunării de Jos, 2001.
369. PAPANDREOU, Damaskinos, "Dialogurile interreligioase și întâlnirea celor trei religii monoteiste", în *Biserica, societate, lume*, Iași, Edit. Trinitas, 1998.
370. PAUL, Adrian Gheorghe, "Fenomenul actual al secularizării și posibila lui depășire", în *Studia Universitatis Septentrionis - Theologia Orthodoxa*, nr. 2/2009.

371. POMIAN, Ștefan, "Participarea naturii la descoperirea și manifestarea sacrului și la liturghisire", în *Studia Universitatis Septentrionis- Theologia Orthodoxa*, nr. 2/2009.
372. POMIAN, Ștefan, "Spiritualitatea Eclesială creștină în viața socială", în *Studia Universitatis Septentrionis-Theologia Orthodoxa*, nr.1/2009.
373. POP, Vasile, "Familia creștină în societatea secolului XXI", în *Ortodoxia Maramureșeană*, nr.21/2016.
374. POPESCU, Dumitru, "Biserica Universală și Sobornicească", în *Ortodoxia*, nr. 2/1966.
375. POPESCU, Dumitru, "Criza culturii", în *Almanah Bisericesc*, București, Edit. Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1999.
376. POPESCU, Dumitru, "Omul fără rădăcini", în *Vestitorul Ortodoxiei*, nr. 250/2000.
377. POPESCU, Ion, "Creștinism și postmodernism", în *Teologia*, nr.1/2008.
378. PRESCURE, Vasile, (coord.), *Tineretul și creștinismul. Repede duhovnicești pentru tinerii zilelor noastre*, Craiova, Edit. Mitropoliei Olteniei, 2008.
379. PRIMACK, B. A., SHENSA, A., SIDANI, J. E., WHAITE, E. O., LIN, I. yi, ROSEN, D., COLDITZ, J. B., RADOVIC, A. & MILLER, E., "Social Media Use and Perceived Social Isolation Among Young Adults in the U.S.", în *American Journal of Preventive Medicine*, 53(1), 2017.
380. RADU, Dumitru Gh., "Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema comuniunii", teză de doctorat, în *Ortodoxia*, anul XXX, nr.1-2/1978.
381. RADU, Dumitru, "Iisus Hristos - Mântuitorul lumii", în *Îndrumări misionare*, București, Edit. IBMBOR, 1986.
382. RADU, Dumitru, „Tainele inițierii în mistica sacramentală a lui Nicolae Cabasila”, în *Ortodoxia*, nr. 3/1989.
383. REDING, Jose, "Le resistance a l'evangelisation. Secularisation et mentalites nouvelles", în *Revue Theologique de Louvain*, Louvain-la-Neuve, Publications de l'Université catholique de Louvainnr, 3/2004.
384. RESCANU, Ștefan, "Dreptul omului la viața după morala creștină", în *Mitropolia Olteniei*, anul nr. 3-4/1975.
385. SĂNDOIU VLAICU, Nicușor, "Criza spirituală a societății postmoderne, apanaj al secularismului" în *Teologie și Viață*, nr. 9-1/2020.
386. SÎRBU, Corneliu, "Pentru un dialog interreligios rodnic", în *Ortodoxia*, anul XXVII, nr. 2/1975.
387. SÂRBU, Constantin, "Biserica în contemporaneitate", în *Ortodoxia*, nr. 4/1975.

388. STAN, Nicolae Răzvan, (edit.), *Biserica Ortodoxă și drepturile omului: paradigme, fundamente implicații*, București, Edit. Univers Juridic, 2010.
389. STĂNILOAE, Dumitru, “Biserica în sensul de locaș și de largă comuniune în Hristos”, în *Ortodoxia*, 3/1982.
390. STĂNILOAE, Dumitru, “Concepția ortodoxă despre Tradiție și despre dezvoltarea doctrinei”, în *Ortodoxia*, nr.1/1975.
391. STĂNILOAE, Dumitru, “Creația ca dar și Tainele Bisericii”, în *Ortodoxia*, XXVIII, nr. 1/1976.
392. STĂNILOAE, Dumitru, “Cuvânt la deschiderea anului școlar la Academia Teologică <<Andreiană>>”, *Telegraful Român*, an LXXXVI, nr. 39/1938.
393. STĂNILOAE, Dumitru, “Omul și Dumnezeu”, în *Studii de Dogmatică Ortodoxă*, Craiova, 1990.
394. STĂNILOAE, Dumitru, “Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, nr.1-2/1970.
395. STĂNILOAE, Dumitru, “Sobornicitate deschisă”, în *Ortodoxia*, nr.2/1971.
396. TĂTARU-CAZABAN, Miruna (coord.), *Teologie și Politică*, București, Edit. Anastasia, 2004.
397. TEȘU, Ioan C., “Sufletul curat al preotului”, în *Teologie și Viață*, nr. 1-6/2000.
398. TOFANĂ, Stelian, “Teologia Mileniului III - o teologie a provocărilor?”, în *Ortodoxia*, nr.1-2/2003.
399. TRIF, Ignatie (Ilie), (coord), *Paradoxul creștin și cartea tinereții*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2008.
400. VASILESCU, Emilian, “Cadrul și perspectivele dialogului interreligios”, în *Ortodoxia*, anul XXIII, nr. 1/1971.
401. VERZEA, Gheorghe, “Biserica în societatea postmodernă. Misiune și mărturie ortodoxă în diaspora românească”, în *Altarul Reîntregirii*, nr. 3/2015.
402. VALADIER, Paul, “Société moderne et religion chrétienne”, în *Hervé LEGRAND, Les évêques d' Europe et la ouvelle évangélistation*, Les Editions du Cerd, Paris, 1991.
403. WATZKE, J., “Paganization and Dechristianization, or the Crisis in Institutional Symbols: A Problem in Sociological Interpretation”, în *Social Compass*, vol. 16, 1969.
404. YANNARAS, Christos (coord.), *Impasuri și semen*, București, Edit. Anastasia, 1997.
405. YANNOULATOS, Anastasios, “Problems and Prospects of Inter-religious Dialogue. An Eastern Orthodox Perspective”, în *The Ecumenical Review*, vol. 52, nr. 3/2000.

C. SURSE WEB

406. <https://basilica.ro/cancelaria-sf-sinod-propuneri-practice-de-completare-a-masurilor-canonice-privind-sanctionarea-coruptiei-in-biserica/> accesat la data de 27.01.2024.
407. COMAN, Viorel, *Depersonalizarea ideologiilor umaniste*, disponibil pe <https://ziarullumina.ro/opinii/repere-si-idei/depersonalizarea-ideologiilor-umaniste-34985.html> (accesat în data de 19.05.2023)
408. <https://toptrends.nowandnext.com/2018/03/12/table-of-disruptive-technologies-innovation/> - accesat la data de 27.02.2024.
409. <https://dexonline.ro/definitie/criza> - accesat la data de 29.05.2023.
410. http://www.nistea.com/media/internet/crestinism_si_globalizare/globalizarea-implicatii.htm - accesat la data de 27.02.2024.